

**kulturna
zgodovinska
umetnostna
dediščina**

Celje

Razvoj meščanstva

8. RAZRED vodnik

ime, priimek in razred

Danes boš spoznaval zgodovino in znamenitosti mesta od novega veka do sodobnega časa. V vodniku so naloge, ki jih boš opravil v šoli, na terenu in doma. Za delo potrebuješ pisalo, papir in trdo podlago za pisanje. Vodnik sestavljajo učni listi z nalogami, ki jih rešuješ med potjo po Celju. Učno gradivo o mestu je

navedeno med nalogami in v prilogah na koncu vodnika. Določene naloge rešiš s pomočjo opazovanja posameznih znamenitosti, ki so označene s tablo "kulturna dediščina" (levo). Na koncu vodnika so vprašanja, na katera znaš odgovoriti, ko opraviš pot po mestu in rešiš naloge. Korajža velja!

RAZVOJ CELJA (delo s spletnim učnim gradivom)

Poišči informacije na medmrežju (www.facka.si - "Naše mesto - vaše mesto" ali ""Kulturna dediščina" ali na spletnih iskalnikih) in reši kviz na priloženem listu. Ko črke pred pravilnimi rešitvami vpišeš v spodnjo tabelo, dobiš ime kulturne ustanove, ki so jo - edino v Sloveniji, ustanovili v Celju leta 1995.

1. Del Marijinega znamenja na Glavnem trgu so tudi kipi treh svetnikov, zavetnikov, sv. Jožefa, sv. Roka in sv. Florijana. Pred čim naj bi mesto varoval sv. Florijan?
F. kugo G. vojno H. požarom I. inflacijo
2. V kateri mestni palači se nahaja celjska poročna dvorana?
G. v Stari grofiji E. v Prothasijevem dvorcu D. v Celjskem domu
3. Narodni dom je star nekaj več kot
R. 100 let P. 150 let O. 200 let N. 1000 let
4. Čudovita gotška kapela Žalostne matere božje, z enim najznamenitejših kipov pietá v Sloveniji, se nahaja v
A. cerkvi Sv. Duha M. cerkvi Sv. Danijela C. cerkvi Sv. Cecilije D. Marijini cerkvi
5. Stavba Stare grofije je znamenita po čudovitih arkadah na pročelju ter še čudovitejšem stropu v veliki dvorani. Od leta 1945 pa ima v njej prostore
Č. otroški muzej C. otroška knjižnica B. kinodvorana A. pokrajinski muzej
6. Katera pomembna kulturna ustanova ima v svojo stavbo vključen tudi srednjeveški obrambni stolp?
M. arhiv N. gledališče C. muzej A. diskoteka
7. Celjski dom so v odgovor na izgradnjo slovenskega Narodnega doma postavili celjski
O. Nemci P. Škoti C. Američani D. Avstrijci
8. Cesarica Marija Terezija je v 18. stoletju ukazala prezidati celjski Spodnji grad v
U. prvo celjsko obvezno osnovno šolo V. vojašnico Z. arhiv Ž. bolnišnico
9. Herkulov tempelj nad mestom so postavili
A. Kelti K. Nemci Z. Huni B. Rimljani
10. Ljudstvo, ki je postavilo prvo mestno naselbino ob sotočju Savinje in Voglajne, so bili
O. Rimljani P. Slovani R. Kelti S. Iliri
11. Po legendi naj bi antično Celeio razdejal
L. Atila M. Hitler N. Julij Cezar O. Herman Celjski
12. Zadnjega Celjskega grofa umorijo leta
O. 1456 P. 1654 R. 1965
13. Prvi vlak v Celje je prileljal
D. leta 1848 E. leta 1879 F. leta 1864 G. leta 1846

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13

IZ SREDNJEGA V NOVI VEK...

PROTESTANTIZEM V CELJU

Celje so v 16. stoletju zajela verska, kulturna in politična gibanja, ki so zahtevala reformo rimsko-katoliške Cerkve. **Reformatorji (protestanti)** so hoteli revno in preprosto Cerkev, ki se naj ne postavlja nad državo in njene ustanove. Zahtevali so, da naj vsak vernik bere sveto pismo v svojem maternem jeziku. Nova vera se je med prebivalci hitro širila. Tudi Primož Trubar si je, kot kaplan v celjski podružnici sv. Maksimilijana, prizadeval razširiti novi verski nauk. Rimskokatoliška cerkev je začela s protireformacijo, ki je v naših krajih kmalu povrnila star red, protestante pregnala in njihove objekte porušila.

CELJE OSTAJA POVPREČNO MESTO NA OBROBJU

Marija Terezija je sredi 18. stoletja sprožila številne in obsežne reforme, ki jim je sledil vsesplošni gospodarski razcvet. Razvoj je zaustavil veliki požar leta 1798, ki je popolnoma uničil mesto. Celje so v tistih časih prizadele še številne **katastrofe** - poplave, napadi kobilic, potresi ter epidemije bolezni. V predmarčni dobi (začetek 19. stoletja) so se meščani ukvarjali s 111 obrtnimi dejavnostmi. **Sejmi** so bili najpomembnejša oblika trgovske menjave. Dokončen preboj v razvoju gospodarstva je pripeljala šele **železnica**.

Polistaj po prilogah, šolskem gradivu ali svetovnem spletu, poišči odgovore in jih zapiši!

Katerega leta v mestu dobimo prvo šolo?

Kdaj v Celje "prisopiha" prvi vlak?

Katerega leta v mestu dobimo prvi telefon?

Katerega leta v mestu dobimo elektriko?

Koliko prebivalcev prebiva v Celju leta 1840?

Koliko prebivalcev prebiva v Celju leta 2010?

Dobro si oglej fotografije!

Predstavljajo detajle s treh znamenitih celjskih zgradb, mimo katerih te bo vodila današnja pot. Oči na pečlje in na koncu na spodnjo črto napiši, na katerih zgradbah si opazil detajle s fotografij!

Prvi detajl se nahaja na

_____ ,

drugi na

_____ ,

in tretji detajl na

_____ .

⇒⇒⇒ Iz šole se napoti proti mestu - mimo Stadiona AK Kladivar, po Kersnikovi ulici, mimo Gimnazije Celje-Center in zdravstvenega doma pojdi do gledališča, kjer se nahaja naslednja postaja tvoje poti.

SLOVENSKO LJUDSKO GLEDALIŠČE CELJE

Gledališki trg - znamenitosti: SLG Celje, spomenik Vojna in mir - delo kiparja Jakoba Savinška, spomenik osamosvojitve - delo kiparja Franca Purga, spominska plošča celjske Narodne čitalnice na fasadi kompleksa Maksimilijan ob Ljubljanski ulici št. 5

Zametki celjskega gledališča segajo v leto 1791, ko so v mestu večinoma nastopale potujoče igralske skupine. Sredi 19. st. je začela celjska gledališka dejavnost zamirati, in je ponoven vzgon našla ob ustanavljanju čitalnic. Okrogli stolp gledališča je bil zgrajen do leta 1550 kot del mestnega obzidja. Okoli leta 1824 je gledališko društvo za svoje potrebe dobilo stavbo tik ob stolpu in pozneje tudi stolp. Leta 1885 so stavbo prenovili in dozidali, današnjo podobo mu je leta **1954** dal **Franc Korent**. Takrat so glavni vhod z Gledališke ulice prestavili na Gledališki trg. **Severozahodni obrambni stolp nekdanjega mestnega obzidja je danes sestavni del Slovenskega ljudskega gledališča.** Leta 1849 so v stolpu prvič odigrali Linhartovo Županovo Micko v slovenskem jeziku, kar je bilo "revolucionarno" dejanje.

Na severnem delu gledališča je nekdanji obrambni stolp, na katerem se nahaja spominska plošča. Prepiši besedilo s te plošče ter reši nalogo!

Okrogli stolp je bil nekoč severozahodni vogal mestnega obrambnega sistema. V njem se je nahajal obvezni nekdanji sestavni del zaporov, ki sta ga ukinila Marija Terezija in Jožef ii. in ki je rešitev sestavljanke (iz besedila izpiši spodaj navedene črke, da dobiš rešitev!)

1	2	3	4	5	6	7	8	9
---	---	---	---	---	---	---	---	---

1. črka uganke - 3. črka v 3. besedi v 5. vrstici napisa
2. črka uganke - 4. črka v 1. besedi v 3. vrstici napisa
3. črka uganke - 9. črka v 3. besedi v 2. vrstici napisa
4. črka uganke - 6. črka v 2. besedi v 3. vrstici napisa
5. črka uganke - 8. črka v 3. besedi v 7. vrstici napisa
6. črka uganke - 5. črka v 1. besedi v 6. vrstici napisa
7. črka uganke - 2. črka v 3. besedi v 4. vrstici napisa
8. črka uganke - 6. črka v 3. besedi v 3. vrstici napisa
9. črka uganke - 5. črka v 3. besedi v 7. vrstici napisa

Kdo je avtor spomenika "Vojna in mir" na zahodnem robu trga?

⇒⇒⇒ Pot nadaljuj po Vodnikovi ulici (kjer je bil še leta 1826 mestni obrambni jarek), mimo III. osnovne šole Celje in mimo spomenika epskemu pesniku Antonu Aškercu do zgradbe, v kateri je bila ljudska posojilnica, danes pa kino Metropol.

Poišči znak "kulturna dediščina" na fasadi ob Stanetovi ulici (blizu vhoda v kino) in reši nalogo!

Objekt takratne Ljudske posojilnice so zgradili leta 19_____ po načrtih arhitekta mojstra _____ in njegovega učenca _____

Nekaj metrov vstran so bila nekoč severna Graška mesta vrata, kjer so v mitnici pobirali **mitnino** - prometno pristojbino - davek na blago ob prehodu čez mitnico (pri vstopu ali izstopu v mesto). Sprva so jo obračunavali na osnovi količine blaga, kasneje pa na osnovi vrednosti prodaje.

⇒⇒⇒ **Pot nadaljuj desno po Stanetovi ulici proti jugu** do zgradbe s hišno številko Stanetova 3 - v vrtnem salonu se je 3. novembra leta _____ odvirtela **prva filmska predstava** v Celju. Danes so v zgradbi trgovski prostori založbe _____ in kavarna _____.

Na vzhodni strani ulice se nahaja nekdanja **trgovina Rakuš**. Zaradi dobrega poslovanja je nemška družina Rakusch postala ena najuglednejših trgovskih družin z železnino v monarhiji. Po I. svetovni vojni so fasadi dodali **glazirane medaljone**, ki prikazujejo tri obrtnike - kovača, kuharico in tesarja. Potrebščine za njihovo dejavnost in njihove izdelke so prodajali v trgovini.

Na križišču Stanetove in Prešernove ulice, v zgradbi, v kateri je danes turistična agencija Kompas, je bila nekoč znana **lekarna "Pri orlu"**, na katero opozarjata medaljona Higlje in Eskulapa na fasadi.

⇒⇒⇒ **Na celjski zvezdi, ki označuje "središče" mesta, zaviješ levo po Prešernovi ulici proti železniški postaji.**

Na Krekovem trgu je **spomenik znani celjski popotnici** (gl. priloge).

Ime in priimek popotnice: _____

Letnica rojstva in smrti: _____

Kraj študija: _____

Bila je poliglotka. Koliko jezikov je govorila? _____

Kdo ali kaj je bila Erika? _____

Kje je pokopana? _____

Kip stoji pred **hotelom Evropa**, kjer je bila znana celjska "nemška" kavarna. **Kavarne** so bile nekoč središča družbenega intelektualnega življenja, kjer so ob kavi in dnevnikih časopisih tekli pogovori s področja kulture, politike, domačih problemov, meščani so sklepali posle, debatirali idr.

Glej priloge in reši naloge!

Na Krekovem trgu je nemški del Celjanov zgradil svojo **kulturno ustanovo** _____, v kateri je danes dvorana Union.

Kdaj je bila zgrajena? _____

Kako se imenuje danes? _____

Nasproti omenjene zgradbe je **Celjska mestna hranilnica** - prva celjska banka iz leta _____ (letnica ustanovitve je navedena nad vhodom v banko), objekt pa so zgradili leta 1887.

ALMA MAKSIMILIJANA KARLIN (1889-1950)

Kot večji del tedanjega celjskega meščanstva je tudi Alma govorila in pisala v nemškem jeziku. Srednjo šolo je končala v Gradcu, od tam pa je odšla v London študirat jezike. Bila je vrhunska poliglotka (govorila je več jezikov). Obvladala je angleški, francoski, španski, latinski, italijanski, norveški, danski, finski, ruski, perzijski, kitajski in japonski jezik. Leta 1914 se je umaknila na Švedsko in Norveško, ker je bila med vojno vihro kot državljanka Avstro-Ogrske v Londonu nezaželen. Leta 1918 se je vrnila v Celje, kjer je ustanovila šolo za tuje jezike in se odločila za potovanje okoli sveta. Iz prihrankov si je kupila svoj prvi pisalni stroj, slovito Eriko, in odšla na desetletno potovanje po svetu. Obiskala je J in S Ameriko, Daljni vzhod, Tihomorske otoke, Avstralijo in Azijo. O svojem potovanju in doživetjih je pisala v različnih časopisih in revijah. Bila je etnografinja in zbirateljica. Večino predmetov, ki jih je nabrala na svojih potovanjih, je pošiljala domov. Leta 1928 se je vrnila v Celje. Do svoje smrti je živela v Celju v Pečovniku. Pokopana je na Svetini nad Štorami.

Poišči 5 razlik na fotografijah kipa Alme Maksimilijane Karlin!

ŽELEZNIŠKA POSTAJA NA KREKOVEM TRGU

Nahajaš se na železniški postaji Celje, ki jo odprli tistega leta, ko je v Celje po Južni železnici prisopihal prvi vlak iz Gradca.

Poišči gradiva v prilogi in reši naloge!

Pred nami so železniško progo imele le Anglija, Francija, Nemčija in Avstrija. Za takratne razmere je železnica pomenila vrhunsko »doživetje« in veliko gospodarsko pridobitev. V Celju je bilo čedalje več tujega prebivalstva, ki so prinesli nov način življenja ter svež kapital. Celje se je gospodarsko okrepilo.

Prvi vlak je na celjska tla prisopihal 2. junija _____.

Kaj je **hlapon**? _____

Celje je bilo torej **povezano z Dunajem** leta _____,

s Trstom (morjem) pa leta _____.

Danes imamo na železniški postaji razstavljena dva primera celjske tehniške dediščine. Imenuj in kratko opiši oba primera!

Omenjeni čas pa je bil v Evropi negotov. Leta 1848 so izbruhnile revolucije iz različnih vzrokov. V avstrijski monarhiji so revolucije znane kot "**pomlad narodov**", ker se "narodi prebujajo", saj nenemški narodi v Avstriji nimajo ne narodnih ne političnih pravic. Tako se tudi pri Slovencih pojavi prvi politični program **ZEDINJENA SLOVENIJA** (zahtevajo suvereno Slovenijo v okviru Avstrijske monarhije, enakopravnost slovenskega jezika in združitve slovenskih dežel), kulturno in politično življenje Slovencev pa oživi s tabori in čitalnicami.

Poišči spominsko ploščo v vestibulu (preddverje) kolodvora ter dopolni besedilo:

_____ maja _____ je prišla delegacija slovenskih izobražencev z _____
zbirat podpise za Zedinjeno Slovenijo.

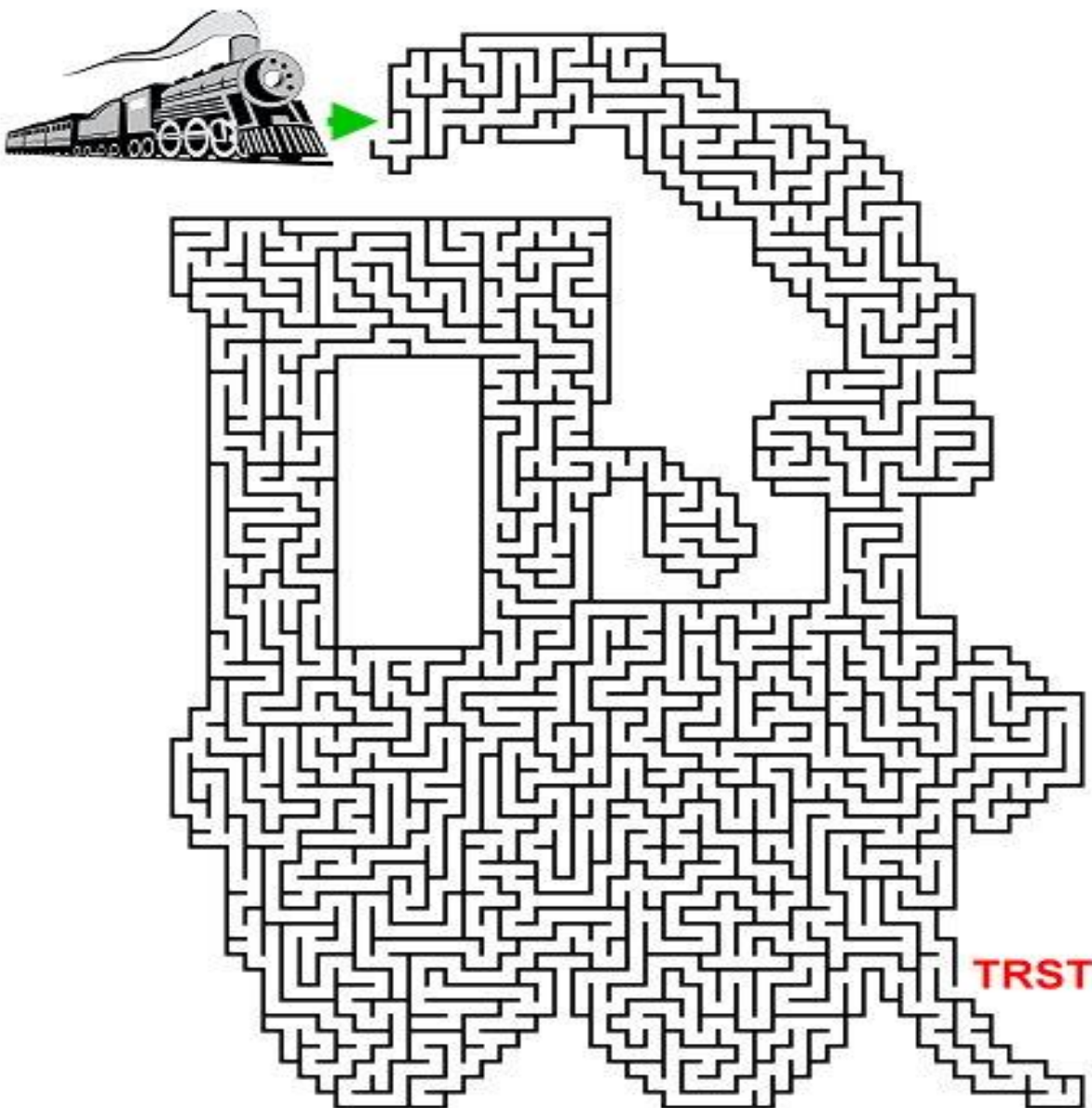
JUŽNA ŽELEZNICA

V Celje je iz Gradca prvi vlak "prisopihal" 27. aprila 1846. Celotna Južna železnica je povezovala Dunaj s primorskim Trstom. 577 kilometrov dolgo progo so gradili od leta 1837 do leta 1857. Južna železnica je v mesto ob Savinji prinesla hitrejši razvoj. V Celju je bilo čedalje več tujega prebivalstva, zlasti Nemcev, ki so prinesli tudi nov način življenja in mišljenja ter svež kapital.

Ob starih in novih cestah so pričele rasti nove stavbe. Ustanovitev celjske Cinkarne (1873) je pomenila začetek industrializacije v mestu. Z delom je začelo veliko mlinsko podjetje Majdičev mlin. Ustanovljena je bila Westnova tovarna emajlirane posode. Celje je dobilo prvo mestno plinarno in tlakovane pločnike. Modernizirali so kanalizacijo in vodovod, leta 1913 smo dobili elektriko.

Odpelji vlak z Dunaja v Trst!

⇒⇒⇒ Ko opraviš naloge se vrneš na Krekov trg. Po Prešernovi pot nadaljuješ proti Narodnemu domu.

Veleblagovnica "STERMECKI" - Rudolf Stermecki je leta 1911 kupil zgradbo ter jo večkrat prezidal. Leta 1939 jo je podrl in zgradil najsodobnejšo **veleblagovnico**, ki je razpošiljala blago po celi Jugoslaviji. V štirinadstropni zgradbi je tla povsod prekrival parket, kupcem je pristop olajšalo električno dvigalo, imeli so centralno kurjavo in lastno telefonsko centralo. "*Stermecki zavzema v slovenski trgovini, lahko rečemo, prvo mesto*", je poročal časnik Slovenec leta 1935. V podjetju je bilo 130 stalno zaposlenih delavcev in več deset sodelavcev. Stermecki je bil začetnik **kataloške prodaje** izdelkov. Po II. svetovni vojni so podjetje nacionalizirali in ustanovili **Narodni magazin** (NAMA), ime "Stermecki" pa se je ohranilo. Leta 1969 so v Nami (Tkanini) montirali **prve pomične stopnice** v mestu.

Dobro si ogledj starejšo fotografijo fotografskega mojstra Josipa Pelikana. Na njen je s puščico označena nekdanja mestna hiša (rotovž). Povej, kaj se danes nahaja v zgradbi!

Na nasprotni strani ulice je **Marijina cerkev** iz 13. stoletja. Do začetka 19. st. je bila v sestavi minoritskega samostana, potem pa so jo izročili mestu za bogoslužje v nemškem jeziku. Nekdanjemu samostanu so na zahodu prizidali **Stari pisker** - znano kaznilnico iz časa nemške okupacije med II. svetovno vojno, danes pa so v prostorih celjski zapor. V Marijini cerkvi je bila grobnica celjskih grofov.

Kje si danes lahko ogledamo njihove lobanje? _____

NARODNA PREBUJANJA - TRG CELJSKIH KNEZOV

Znamenitosti: Narodni dom, spomenik znanega celjskega fotografa na kolesu, arhitekturna ureditev trga - Celjski biseri

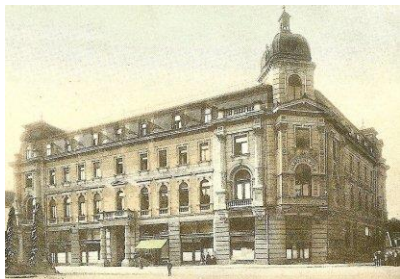

Preberi gradiva v prilogah in odgovori na vprašanja!

Arhitekturno ureditev trga krasijo **Celjski biseri** (vodomet in osvetljene steklene kupole). Ti spominjajo na nekdanji naziv mesta, s katerim so turistični delavci vabili obiskovalce na izlete z nedeljskim kopalnim vlakom na "Biser ob Savinji".

Zgradbo na severni strani trga (del fotografije) so poimenovali po njenem lastniku Antonu Prothasiju. Je najlepša baročna zgradba v starem mestnem jedru. Danes so v dvorcu pravosodni uradi ter poročna dvorana. Nekoč je bil v **Prothasijevem dvorcu** tudi Zgodovinski arhiv. Kje se nahaja danes? _____
_____. Največji problem arhiva je ohranjanje gradiva v mestu, ki ga ogrožajo poplave. Veliko starega gradiva so uničili požari. Veliko gradiva o Celju pa je v avstrijskih arhivih. Zakaj? _____
_____.

Na zahodnem robu Trga celjskih knezov stoji _____,
zgradba, zgrajena v letih 1895-1897 po načrtih ljubljanskega deželnega arhitekta _____.

V času Avstro-Ogrske je bil kulturno in družabno središče celjskega slovenskega meščanstva in simbol slovenstva v tedanjem zaostrenem boju proti ponemčevanju v mestu. V novi zgradbi celjskih Slovencev je delovala javna knjižnica, kjer je bila od leta 1906 možna brezplačna izposoja gradiva. Danes so v njem prostori Mestne občine Celje, 4 dvorane, v katerih se izvajajo prireditve, koncerti, strokovna srečanja, okrogle mize in seje Mestnega sveta. Na vogalu se nahaja Likovni salon.

Na Trgu Celjskih knezov si nujno oglej še spomenik znanemu celjskemu fotografu na kolesu, ki je 67 let opravljal vlogo "videnega spomina" svojega okolja.

Ime in priimek fotografa: _____
Letnica rojstva in smrti: _____

⇒⇒⇒ Pot nadaljuješ mimo slovenske gimnazije na Muzejskem trgu do Osrednje knjižnice Celje in do kipa Splavarja ob Savinji.

MUZEJSKI TRG IN KIP FLOSARJA NA SAVINJSKEM NABREŽJU

Znamenitosti: Osrednja knjižnica Celje, prva slovenska gimnazija na Muzejskem trgu (hiša št. 2), Stara grofija, kip Splavarja, protipoplavna zaščita na Savinjskem nabrežju

Preberi gradiva v prilogi ter reši naloge!

Pred uveljavitvijo prvega osnovnošolskega zakona je v Celju obstajala javna **učna ustanova**, ki je imela svoje prostore v hiši poleg farne cerkve, kjer se danes nahaja glasbena šola. Obiskovalo jo je okoli 50 učencev. Trirazredno glavno deško šolo so s terezijanskimi reformami (Marija Terezija) v mestu svečano odprli 9. junija **1777**. V šoli je 6 let deloval preroditelj Blaž Kumerdej, šolo pa je obiskoval tudi Anton Aškerc. Leta 1888 je cesarsko namestništvo na Dunaju ustanovilo **glasbeno šolo** v Celju. Večinoma je delovala v prostorih Narodnega doma, leta 1919 pa se je preselila v sedanje prostore na Slomškovem trgu. Ob Slomškovem trgu in Savinovi ulici pa je nekdanje gimnazijsko poslopje. Nemška **gimnazija** je bila ustanovljena leta 1808. Med pomembnimi dijaki je bil tudi Anton Martin Slomšek. Leta 1885 je dijak Vatroslav Oblak (kasnejši jezikoslovec) nagovoril dijake, da so cesarsko himno zapeli v slovenskem jeziku. Zato je bil izključen iz vseh avstrijskih gimnazij. Leta 1895 so Slovenci, kljub močnemu nemškemu nasprotovanju, dobili slovensko gimnazijo, ki je imela sedež na Muzejskem trgu (št. 2)

Kdaj smo Celjani dobili prvo slovensko knjižnico s 440 knjigami? _____

V kateri zgradbi se je nahajala knjižnica po I. svetovni vojni? _____

Kaj je knjižnična enota? _____

Kip splavarja (flosarja) je delo akademskega kiparja _____

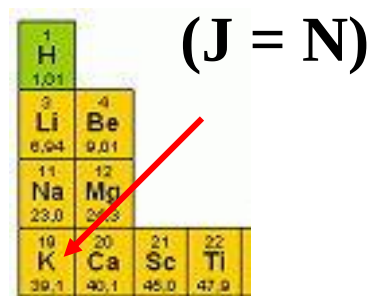
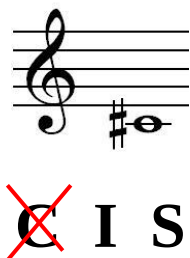
_____ (reši rebus). Postavili so ga leta _____. Simbolizira

bogato zgodovinsko tradicijo **splavarjenja** po reki Savinji.

SAVINJSKI SPLAVARJI (FLOSARJI)

Viri navajajo, da se je dejavnost razvila v Savinjski dolini že v 15. stoletju. Splavi so lesena plovila, sestavljena iz plohov in desk. Splavar je splav naredil v enem dnevu. Ob primernem vodostaju so splave splavili, otovorili in pripravili za pot. Prevažali so v glavnem hlodovino, les in lesne polizdelke ter žgano apno (za gradnjo). Celje je bilo za flosarje prvo postajališče. Skupine flosarjev ali "rajže" so se povezale in pot nadaljevali mimo Zidanega Mosta, Brežic ter Zagreba proti Beogradu. Tam so tovor in razstavljen splav prodali, orodje vzeli s seboj ter se peš odpravili proti domu. Splavarjenje je bilo dobro plačano in težaško delo. Z zaslužkom trikratnega potjovanja se je lahko leto dni preživela cela družina. Do II. svetovne vojne je bila ena najdonosnejših gospodarskih dejavnosti.

Sedaj pa uganka zate - rešiti moraš **rebus** (uganka, pri kateri je treba iz risb stvari, črk, znakov ugotoviti ustrezno besedo). Rešitev rebusa je ime in priimek kiparja, ki je ustvaril spomenik Splavarja, ki so ga ob Savinji postavili eno leto pred otvoritvijo IV. osnovne šole Celje.

STARA GROFIJA NA MUZEJSKEM TRGU

Kratko opiši **zgodovino in posebnosti zgradbe**, v kateri se nahajata razstavi Pokrajinskega muzeja Celje o Almi Karlin in etnografska zbirka!

V zgradbi se nahaja **Celjski strop**, najlepši primer renesančnega slikarstva na Slovenskem. Kaj je posebnost te slikarije? _____

Prepoznavaj in zapiši, kaj prikazujejo stare celjske fotografije, ki jih je posnel Josip Pelikan!

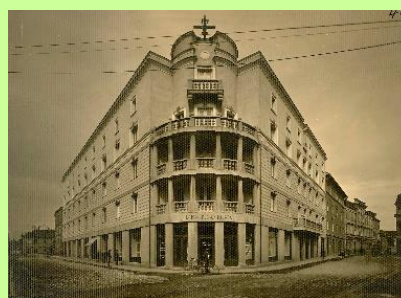

PREHOJENA POT PO MESTNEM JEDRU

Sedaj pa še en izziv - na zemljevid jasno vriši naslednje celjske znamenitosti: 1 - kip Splavarja za Osrednjo knjižnico Celje, 2 - Glavni trg, 3 - železniška postaja, 4 - Hermanov brlog, 5 - kino Metropol, 6 - Knežji dvorec

CELJSKA KRONIKA

Zapiši pomembnejše zgodovinske mejnike Celja z rimskimi številkami!

DOGODEK	LETO	RIMSKI ZAPIS LETNIC
v času cesarja Klavdija I. mesto postane suvereno: Municipium Claudium Celeia	45	
knez Friderik II. Celjski podeli Celju mestne pravice	1451	
v mestu se pojavi protestantizem	1528	
v Celju začne delovati glavna šola, leta 1808 pa gimnazija	1777	
mesto je povsem opustošeno v največjem požaru, ki izbruhne v minoritskem samostanu	1798	
iz Gradca po progi Južne železnice pripelje prvi vlak v Celje, leta 1857 pa v Trst	1846	
mesto dobi elektriko	1913	
Celje zaživi v samostojni Sloveniji	1991	
vrata odpre Fakulteta za logistiko, ki je prva fakulteta v Celju	2005	
<i>arabske in rimske številke</i> 1 - I, 2 - II, 3 - III, 4 - IV, 5 - V..., 9 - IX, 10 - X... 40 - XL, 50 - L, 100 - C, 500 - D, 1000 - M		

STARA GROFIJA - Najplemenitejšo renesančno stavbo v Celju (Staro grofijo) so pozidali med leti 1580 in 1603 ob JV delu mestnega obzidja. Grof Jobst Josef Thurn Valsassina je zemljišče odkupil od nadvojvode Karla II, podrl nekatera gospodarska poslopja Knežjega dvora ter ga dal obnoviti renesančnim italijanskim umetnikom. V njenem pritličnem delu so ohranjene strelne line, kar dokazuje, da je bila stavba sprva utrjena. Danes so v stavbi zbirke Pokrajinskega muzeja Celje. Dvorec je ostal v posesti grofov Thurn -Valsassina do leta 1869, ko ga je mestna občina kupila na dražbi.

MARIJINA CERKEV je bila zgrajena v 13. st. kot del minoritskega samostana. Po požaru 1798, ki je izbruhnil ravno v minoritskem samostanu, so cerkev obnovili. Po razpustitvi samostana (1808) so jo izročili mestu za bogoslužje v nemškem jeziku. V prezbiteriju (del cerkve namenjen za glavni oltar in duhovščino) je grobnica celjskih grofov, v kateri so našli njihove lobanje. Nad zakristijskimi vrati sta upodobljena celjska grofa, ki klečita pred Marijo. Z rezbarijami (1695) so bogato okrašene cerkvene klopi.

ALMA MAKSIMILJANA KARLIN (1889-1950)

Kot večji del tedanjega celjskega meščanstva je tudi Alma govorila in pisala v nemškem jeziku. Srednjo šolo je končala v Gradcu, od tam pa je odšla v London študirat jezike. Bila je vrhunska poliglotka (govorila več jezikov). Obvladala je angleški, francoski, španski, latinski, italijanski, norveški, danski, finski, ruski, perzijski, kitajski in japonski jezik. Leta 1914 se je umaknila na Švedsko in Norveško, ker je bila med vojno vihro kot državljanka Avstro-Ogrske v Londonu nezaželjena. Leta 1918 se je vrnila v Celje, kjer je ustanovila šolo za tuje jezike in se odločila za potovanje okoli sveta. Iz prihrankov si je kupila svoj prvi pisalni stroj, slovito Eriko, in odšla na desetletno potovanje po svetu. Obiskala je J in S Ameriko, Daljni Vzhod, Tihomorske otoke, Avstralijo in Azijo. O svojem potovanju in doživetjih je pisala v različnih časopisih in revijah. Bila je etnografinja in zbirateljica. Večino predmetov, ki jih je nabrala na svojih potovanjih, je pošiljala domov. Leta 1928 se je vrnila v Celje. Do svoje smrti je živela v Celju v Pečovniku. Pokopana je na Svetini nad Štorami.

VLAK (LUKAMATIJA) - "Opoldne sta dva hlapona (lokomotivi) "Drau" inu "Ausee" z banderami (zastavami) ino s vencami okinčane... pripeljala vozovlak, iz kojega se je veselo glasila turska musika štajarskega regimenta "Piret", ino v katerem se je pripeljalo bilo mnogo gospode iz Dunaja, Gradca ino Maribora..." Tako je dogodek, ko je v Celje, 2. junija 1846 pripeljal prvi vlak, zapisal kronist.

Gradnja železnice se je v Celju pričela že leto poprej, ko so se v Savinjsko dolino zgrinjali Furlani, Primorci in Čehi. Ti so sodelovali pri gradnji tako imenovane Južne železnice, ki je cesarski Dunaj povezala s tržaško luko in mu tako preko Jadrana odprla okno v svet. Gradnja, ki je terjala trdne mostove, predore, useke, nasipe in podporne zidove, ki še danes vzbujajo naše občudovanje, je prinesla Celju nove možnosti za gospodarski razcvet, saj je v mesto prihajal svež kapital.

Celje je bilo z morjem "povezano" leta 1857, ko so dogradili celotno progo od Dunaja do Trsta, dolgo 577 km.

Na železniški postaji je vredna ogleda še **PARNA LOKOMOTIVA** JŽ 25-002, ki je od marca 1989 kot tehnični spomenik postavljena ob III. peronu. Lokomotiva je bila izdelana v Siglovi tovarni lokomotiv v Wiener Neustadtu leta 1922. Do leta 1978 je vozila na relaciji Zidani Most - Maribor in Celje - Velenje. Na severnem robu železniške postaje pa se nahaja opečnata zgradba - ohranjen tehniški spomenik - **KRETNišKA POSTAVLJALNICA** iz leta 1906, ki je bila v takratnih časih ena najsodobnejših. Ob postavljalnici so razstavljene takratne signalno-varnostne naprave (železniški "prometni znaki" in "semaforji").

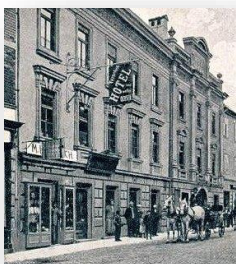
CELJSKI DOM je stavba v Celju nasproti glavne stavbe železniške postaje na križišču Krekovega trga in Ulice XIV. divizije. Zgrajena je bila v novogotskem slogu med letoma 1905 in 1906 po načrtih dunajskega arhitekta Branga. Nacionalna nasprotja v Celju so se na prelomu 19. stoletja zelo zaostila, tako da sožitja med Slovenci in celjskimi Nemci ni bilo moč pričakovati. Slovenstvo se je okrepilo - uvedli so slovenske oddelke na šolah, leta 1896 zgradili Narodni dom. Nemci so se hoteli odzvati z gradnjami stavb v nemškem slogu. Ko so zbrali dovolj denarja, so začeli z gradnjo in jo končali leta 1907. V Nemški hiši so se nahajala različna nemška društva, tiskarna Celeia in uredništvo nemškega časopisa Deutsche Wacht, prostore za gostinstvo ter prosti čas. Vse do razpada Avstro-Ogrske leta 1918 je bila kulturno in družabno središče vladajočega celjskega nemštva. Po I. svetovni vojni so jo preimenovali v Celjski dom.

PROTHASIJEV DVOREC je postavil planinski grof Anton Plemeniti Prothasi okoli 1770. Je najlepša baročna zgradba v starem mestnem jedru. Še posebej eleganten je njen rahlo pomaknjen baročni marmorni portal. Na dvorišču je bronasta fontana.

OSREDNJO KNJIŽNICO CELJE so prenovili v sedanjo podobo leta 2010. 15. februarja leta 1846 so v Celju ustanovili slovensko knjižnico za duhovščino, v kateri so imeli 440 knjig. Leta 1906 so v Narodnem domu odprli knjižnico za javno uporabo. Leta 1927 je bila knjižnica v mestnem magistratu (današnji Hermanov brlog) in je imela 2000 knjižničnih enot (knjižnične enote niso samo knjige, temveč vse, kar knjižnica shranjuje; tudi plakat, razglednica, star časopis idr). Leta 2001 je skupno število izposojenih transakcij knjižnice preseglo 1 milijon.

HOTEL BELI VOL

Lastnik Koscher je zgradbo preuredil v udoben hotel s 26 sobami in senčnim vrtnim salonom. Hotel je slovel po odlični kuhinji in domači zabavni glasbi. V jedilnici so se shajali pripadniki celjskega Sokola. 3. 11. 1896 se je v vrtnem salonu hotela odvrtela **prva filmska predstava**. Hotel je večkrat menjal lastnike, po I. svetovni vojni pa sta lastnika v pritličju hotela uredila veliko knjigarno, Danes se v zgradbi nahaja knjigarna Mladinska knjiga.

NARODNA PREBUJANJA

Hitrejši razvoj je v mesto prinesla Južna železnica. V Celju je bilo čedalje več tujega prebivalstva, zlasti Nemcev, ki so s sabo prinesli tudi nov način življenja in mišljenja. Ob starih cestah so pričele nove, ob njih so rasle stavbe. Mesto se je širilo. Leta 1872 je Celje dobilo prvo mestno plinaro in javno plinsko razsvetljavo. Z gramozom posute ulice so tlakovali z granitnimi kockami. V sedemdesetih letih 19. stoletja se je začela tudi higienizacija mesta. Uredili so kanalizacijsko omrežje in vodno oskrbo. Leta 1913 mesto dobi elektriko.

Konec 19. stoletja so se, podobno kot v ostalih mestih takratne Avstrije, močno zaostriili nacionalni odnosi. V nekaj letih so se Celjani razdelili na Nemce in Slovence. Vsak Celjan je bil prisiljen, ne glede na status ali socialni položaj, da se narodno opredeli. Vrsta spopadov med meščani je na mesto metalo kaj slabo luč. Slovensko-nemških nasprotij, ki so se kovala v slovenskem Narodnem domu (zgrajenem leta 1896) na eni in nemškem Deutsches Haus (zgrajenem leta 1907).

V "**pomladi narodov**" - revolucijah leta 1848, je cesarska zakonodaja prepovedala delovanje narodnih društev. Leta 1861 je javno življenje sprostila in društveno življenje se je ponovno razcvetelo. Nastopila je doba **čitalnic**, ki so postale žarišča slovenskega kulturnega in političnega življenja. Ustanavljali so pevske zборе, godba na pihala, amaterska gledališča, prirejali recitacije. Na srečanjih (čitalnice, bésede) so prirejali igre, predavanja, koncerte, debatirali in izmenjevali mnenja o takratnih aktualnih kulturnih in družbenih gibanjih in dogodkih. V takratni čas sodijo tudi šentjurski skladatelji Ipavci. **Celjska Narodna čitalnica** je bila ustanovljena 19. marca 1862. V njej so se več desetletij združevali vplivni celjski Slovenci, v njej so se oblikovale številne kulturne in družbene dejavnosti, ki so se kasneje osamosvojile.

ŠTIRI DRŽAVE V ENEM STOLETJU

V zadnjih sto letih smo zamenjali tri države. Avstro-Ogrska je propadla leta 1918, Kraljevina Jugoslavija leta 1941 in SFR Jugoslavija leta 1991. Po II. svetovni vojni se je Celje razvijalo v eno najpomembnejših industrijskih središč v nekdanji Jugoslaviji. Sedemdeseta leta so nato prinesla dvig življenjskega standarda. V korak z novimi časi so vstopili tudi kultura, izobraževanje, umetnost, šport.

Z osamosvojitvijo Slovenije so tudi za celjsko gospodarstvo nastopili težki časi. Izgubili smo jugoslovansko tržišče, na evropskem pa (še) nismo bili konkurenčni. Nekoč industrijsko mesto se je prestrukturiralo v storitvene (gostinstvo, turizem, sejmi, izobraževanje, kultura in umetnost idr.) in predelovalne dejavnosti. Zakonitosti tržnega gospodarstva so nas prisilile v razvoj majhnih podjetij z razvitim tehnološkim znanjem.

CELJSKA KRONIKA OD NOVEGA VEKA DO DANES

morijo zadnjega celjskega kneza Ulrika II., oblast pripade Habsburžanom

16. stoletje

1515 - čas kmečkih uporov je buren, kmetje leta 1515 zavzamejo celjski Stari grad

1528 - v mestu se pojavi luteranstvo-protestantizem

18. stoletje

1761 - papež Klement XIII. prestavi opatijo iz Šmartnega pri Slovenj Gradcu v Celje

1777 - v Celju začne delovati glavna šola, leta 1808 pa gimnazija

1798 - mesto je povsem opustošeno v največjem požaru, ki izbruhne v minoritskem samostanu

19. stoletje

1846 - iz Gradca po progi Južne železnice pripelje prvi vlak v Celje, leta 1857 pa v Trst

1847 - Celje se telegrafsko poveže z Dunajem

1848 - v Celju v 195 hišah prebiva 1793 prebivalcev

1862 - celjski Slovenci ustanovijo čitalnico

1864 - občina ustanovi Celjsko mestno hranilnico

1872 - začetek gradnje Cinkarne

1873 - mesto dobi javno plinsko razsvetljavo

1894 - Adolf Westen ustanovi tovarno emajlirane posode - največje tovrstno podjetje v Sr. Evropi

1896 - po načrtih arhitekta Vladimirja Hraskyja slovenski meščani pozidajo celjski Narodni dom

1896 - v vrtnem salonu hotela "Beli vol" se odvrti prva filmska predstava v Celju

20. stoletje

1902 - Celje dobi prvi telefon

1907 - po načrtih dunajskega arhitekta Petra Paula Branga pozidajo in odprejo Nemško hišo

1908 - obratovati prične celjski vodovod

1913 - mesto dobi elektriko

1918 - po razpadu Avstro-Ogrske Celje sčasoma preide v okvir Kraljevine Jugoslavije

1927 - Mohorjeva družba dobi sedež v Celju

1941 - 11. aprila Nemci okupirajo mesto

1954 - Celje dobi svojo radijsko postajo, končana regulacija Savinje

1970 - Za pregrado Loče nastane 5,2 milijonov m³ velik zadrževalnik vode - Šmartinsko jezero

1991 - med osamosvojitveno vojno v Celju ni vojaških spopadov

1994 - ustanovljena TV Celje

1995 - v Muzeju novejšje zgodovine odprejo Hermanov brlog, edini slovenski otroški muzej

21. stoletje

2004 - otvoritev centralne komunalne čistine naprave Celje v Tremeljih

2004 - rokometiški RK Celje Pivovarna Laško osvojijo naslov evropskih klubskih prvakov

2005 - vrata odpre Fakulteta za logistiko, ki je prva fakulteta v Celju in prva tovrstna v Sloveniji

2006 - Celje ponovno postane sedež škofije, novi celjski škof postane Anton Stres

2010 - v Celju dobimo prvo polnilno postajo za električna vozila

2012 - na Ol v Londonu celjska judoistka Urška Žolnir osvoji zlato medaljo

1. Katera je največja znamenitost Stare grofije, renesančne zgradbe na Muzejskem trgu?
2. Katera pomembna celjska kulturna ustanova ima v svojo stavbo vključen srednjeveški obrambni stolp?
3. Alma Maksimilijana Karlin... (nadaljuj zgodbo o svetovni popotnici)!
4. Kdaj v Celje Južna železnica pripelje prvi vlak?
5. Kakšen pomen je imela železnica za gospodarski razvoj Celja?
6. Kje se je "odvrtela" prva filmska predstava v Celju?
7. Kakšen pomen sta imeli dve značilni celjski zgradbi - Narodni dom in Celjski dom?
8. Tudi v Celju so Slovenci predstavljali prvi politični program Zedinjeno Slovenijo. Katere zahteve so objavljene v Zedinjeni Sloveniji?
9. Kratko opišai splavarjenje po Savinji in utemelji njegov pomen!
10. V katero državo je sodilo Celje pred I. svetovno vojno? Katero je bilo glavno mesto te države?
11. Kdo je bil Josip Pelikan?
12. V katero državo je sodilo Celje v času med I. in II. svetovno vojno? Katero je bilo glavno mesto te države?
13. Naštej razstave, ki si jih lahko ogledaš v Pokrajinskem muzeju Celje in razstave, ki so na ogled v Muzeju novejše zgodovine Celje!